

Motion till riksdagen
2024/25:3440

av **Malcolm Momodou Jallow m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2024/25:169 Ett
nytt regelverk för bygglov

1 Innehållsförteckning

2 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3 Propositionens innehåll	2
4 Ärendets beredning.....	3
5 Vänsterpartiets synpunkter	3
5.1 Inledning	3
5.2 Konsekvensanalyserna av förslagen i proposition 2024/25:169	4
5.3 Frånvaro av jämställdhetsperspektiv	5
5.4 Klimat- och miljökonsekvenser	5
5.5 Sociala och ekonomiska ojämlikheter	5
5.6 Avsaknad av barnperspektiv	6
5.7 Konsekvenser för kulturmiljön	6
5.8 Tillgänglighet.....	6
5.9 Rättssäkerhet och demokratiskt inflytande	7
5.10 Tillsyn och finansiering	7
5.11 Ikraftträdande.....	8

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en ny proposition med en samlad översyn av byggregelverket och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens nya proposition bör innehålla en fullständig konsekvensbedömning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska se till att alla förenklingar av bygglovsreglerna föregås av en tydlig jämförbarhetsanalys och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens nya proposition bör innehålla förslag där förenklade bygglovsprocesser tydligt kopplas till ekologiska hållbarhetsmål och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens nya proposition bör innehålla en social konsekvensanalys och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens nya proposition bör föregås av en konsekvensanalys av hur barn påverkas och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens nya proposition bör innehålla en översyn av bygglovsreglerna med bevarad hänsyn till kulturmiljöer och möjlighet till sakkunnig antikvarisk bedömning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens nya proposition bör innehålla en mer genomarbetad och utförlig konsekvensanalys när det gäller tillgänglighet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens nya proposition bör innehålla garantier för rättssäkerheten för grannar och andra sakägare även i de delar som avser förenklingar av byggprocessen och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens nya proposition bör innehålla förslag som stärker kommunernas tillsynsverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det av regeringens nya proposition tydligt ska framgå hur kommunernas ökade förpliktelser ska finansieras och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen beslutar att lagförslagen i propositionen ska träda i kraft den 1 juli 2026.

3 Propositionens innehåll

Propositionens övergripande syfte uppges vara ”att skapa fler bostäder samt att öka fastighetsägares möjligheter att bestämma över hur den egna fastigheten ska utvecklas”. Förslagen innebär i korthet att antalet åtgärder som kan utföras utan krav på bygglov, och som kan tillåtas utan hinder i detaljplan och områdesbestämmelser, utökas. Vidare

föreslås bl.a. att lovplikten blir områdesdifferentierad, fler och större åtgärder ska kunna vidtas utan lov i områden som inte omfattas av en detaljplan.

Några förenklingar som föreslås är bl.a. följande:

- Större tillbyggnader möjliggörs utan krav på bygglov på alla byggnader.
- För en- och tvåbostadshus slopas kravet på bygglov för fasadändringar, vilket förenklar att t.ex. måla om, byta fasadmateriäl och installera solceller eller takfönster.
- Bygglov får ges för vindsinredning i bostadshus i strid med vindsinredningsförbud i detaljplan.
- Tillbyggnader som inte omfattas av krav på lov ska få genomföras samtidigt som nybyggnad av ett en- eller tvåbostadshus.
- Befintlig byggnad utanför detaljplanelagt område får inredas med en eller flera lokaler upp till viss storlek utan krav på lov.

4 Ärendets beredning

Regeringen beslutade i januari 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en systematisk översyn av regelverket för bl.a. bygglov i syfte att skapa ett enklare, effektivare och mer ändamålsenligt regelverk som samtidigt skulle säkerställa allmänna och enskilda intressen och ett långsiktigt hållbart byggande av bl.a. bostäder (dir. 2020:4).

- När lovplikt respektive anmälningsplikt bör inträda.
- Vilka förutsättningar som bör vara uppfyllda för att lov ska ges.
- Förslag till ändringar i plan- och byggregelverket och i annan reglering.

Utredningen antog namnet Bygglovsutredningen och överlämnade i juni 2021 betänkandet Ett nytt regelverk för bygglov (SOU 2021:47). I korthet konstaterar man ett stort behov av att reformera regelverket om lov och anmälan. Enligt utredningen lämnar otydliga bestämmelser ett för stort bedömningsutrymme som leder till tillämpnings-svårigheter och brist på förutsebarhet. Man menar även att ändringar som genomförts i regelverket över tid medfört att det blivit komplext och delvis inkonsekvent.

5 Vänsterpartiets synpunkter

5.1 Inledning

Vänsterpartiet välkomnar intentionerna att skapa ett enklare och mer ändamålsenligt regelverk. Det är dock ingen enkel uppgift att förenkla ett så komplext och omfattande rättsområde som plan- och bygglagstiftningen, och vi anser att propositionens förslag i flera delar inte är tillräckligt genomarbetade eller belysta utifrån konsekvenser vare sig för den kommunala myndighetsutövningen eller för våra byggda livsmiljöer. Propositionen brister ur flera viktiga aspekter. I vissa avseenden hade det t.ex. varit lämpligt att gå längre med förenkningarna – med ett regelverk som tydligare främjar hållbarhet, resurseffektivitet och större flexibilitet. I andra fall menar vi att regeringens förslag om

utökad lovplikt har gjorts i högre utsträckning än vad som är motiverat utifrån allmänhetens och grannars intressen. I det avseendet har man försvårat snarare än förenklat processen. Förslaget som helhet riskerar därför att ge en mindre ändamålsenlig och mer komplex lagstiftning än dagens regelverk, vilket ju inte är syftet. Att Bygglovsutredningen, som propositionen grundar sig på, inte fick mer tid till sitt förfogande är ett problem i sig. Förenklningar som kan bidra till ökad jämlikhet, hållbarhet och större tillgång till bostäder kräver helt enkelt en bredare utredning än vad som var fallet med Bygglovsutredningen.

De senaste åren har en lång rad utredningar fått begränsade uppdrag som handlat om att utreda en specifik del av regelverket i syfte att skapa ”ett enklare, effektivare och mer ändamålsenligt regelverk”. Även denna gång handlade det om en deloptimering av byggregelverket, närmare bestämt lovregelverket. Sammantaget har dessa många mindre justeringar, utifrån olika särintressen, som gjorts genom åren i själva verket bidragit till att byggregelverket blivit än mer komplext och snårigt, vilket snarare försvårat tillämpningen såväl för den som bygger som för kommuner och andra berörda aktörer, något som även Bygglovsutredningen konstaterade.

Vänsterpartiet har svårt att se hur ytterligare en deloptimering av byggregelverket ska kunna skapa ett effektivare regelverk. Vi anser att förändringar i grunden måste göras mer samlat än vad som hittills varit fallet och avstyrker därför att förslagen i proposition 2024/25:169 Ett nytt regelverk för bygglov genomförs i sin helhet.

Proposition 2024/25:169 Ett nytt regelverk för bygglov bör avslås. Detta bör riksdagen besluta.

Regeringen bör i stället återkomma med en ny proposition med en mer genomgripande översyn av hela byggregelverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2 Konsekvensanalyserna av förslagen i proposition 2024/25:169

Förslagen som rör lovplikten är inte tillräckligt genomarbetade på utredningsnivå och utgör därför inte heller tillräcklig grund för ny lagstiftning. Detta är en kritik som vi delar med många remissinstanser. Med tanke på omfattningen av föreslagna förändringar i förhållande till den korta tid som Bygglovsutredningen hade till sitt förfogande anser vi att både förslagen och konsekvenserna av dessa behöver analyseras närmare innan så genomgripande förändringar görs.

Avsnitt 12 i propositionen, som behandlar konsekvenserna av de föreslagna förändringarna i bygglovsreglerna, uppvisar enligt Vänsterpartiet stora brister. Analyserna är översiktliga och saknar tillräckligt djup i flera centrala avseenden. Det är särskilt allvarligt eftersom förändringar i plan- och bygglagstiftningen har långtgående effekter för samhällets ekologiska, sociala och rättsliga strukturer.

Sammanfattningsvis tycker vi att det är anmärkningsvärt att en så omfattande ändring i PBL inte föregås av mer seriösa konsekvensanalyser. Bristen på bl.a. miljö-, jämställdhets- och barnrättsperspektiv och sociala perspektiv visar tydligt på en allvarlig underskattning av lagens samhällspåverkan.

Regeringens nya proposition bör innehålla en fullständig konsekvensbedömning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.3 Frånvaro av jämställdhetsperspektiv

Propositionen saknar tillräcklig analys av hur de föreslagna förändringarna påverkar kvinnors och mäns livsvillkor, detta trots att fysiska förändringar i bostads- och närmiljö ofta påverkar kvinnor och män olika, exempelvis när det gäller trygghet och tillgång till offentliga rum. Propositionens brist på könsmaktperspektiv i konsekvensavsnittet innebär dessutom att regeringens eget mål om jämställdhetsintegrering inte efterlevs. Vänsterpartiet menar att alla förenklingar i bygglovsreglerna måste föregås av en tydlig jämställdhetsanalys.

Regeringen ska se till att alla förenklingar i bygglovsreglerna föregås av en tydlig jämställdhetsanalys. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.4 Klimat- och miljökonsekvenser

Regeringen nämner i propositionen att viss påverkan på natur- och kulturmiljöer kan uppstå men underskattar risken för ökad exploatering i ekologiskt känsliga områden. Ett starkt strandskydd, obrutna grönytor och oexploaterade strandområden är avgörande för klimatanpassning, biologisk mångfald och vattenrening. Det saknas analyser av hur förslagen påverkar dessa delar, och det saknas även en genomgripande analys av vilken klimatpåverkan den ökade småskaliga bebyggelse som regeringen vill se kan innebära i form av energianvändning, transporter och resursförbrukning.

Vänsterpartiet menar att alla förenklingar i bygglovsreglerna måste föregås av grundliga miljö- och klimatbedömningar. Att luckra upp bygglovsplikten utan att göra ordentliga klimat- och miljökonsekvensbedömningar underminerar flera av Sveriges miljömål, inklusive God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv.

I avsnitt 12.9 Konsekvenser för miljön och hållbar utveckling berörs inte heller konsekvenserna av att flera andra tillstånd och dispenser fortsatt kommer att krävas trots lovbeFrielse – exempelvis tillstånd inom byggnadsfritt avstånd vid allmän väg, tillstånd inom förordnande om landskapsbildsskydd, strandskyddsdispens, biotopskyddsdispens samt tillstånd/dispens inom naturreservat och inom Natura 2000. Dessa angivna tillstånd ska kommunerna med dagens regelverk upplysa om i bygglovsbeslut enligt nuvarande 9 kap. 23 § PBL. Konsekvenserna av att en byggherre själv på förhand ska bedöma om dessa olika krav är uppfyllda, utan en förprövning och ett lagakraftvunnet beslut, riskerar att resultera i en ovisshet under lång tid då tillsynsåtgärder kan bli aktuella flera år efter att byggnadsverket uppförts. Risken att behöva riva eller åtgärda redan uppförda byggnadsverk ökar, vilket inte leder till vare sig ett långsiktigt hållbart byggande eller rättssäkerhet.

Regeringens nya proposition bör innehålla förslag där förenklade bygglovsprocesser tydligt kopplas till ekologiska hållbarhetsmål. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.5 Sociala och ekonomiska ojämlikheter

Förslagen i propositionen har ett stort fokus på mark- och fastighetsägare i socio-ekonomiskt starka grupper. Det saknas en djupare analys av hur förslagen påverkar olika samhällsgrupper. Att underlätta byggande utanför detaljplan gynnar främst mark-

och fastighetsägare, vilket riskerar att öka bostadsjämligheten. En social konsekvensanalys borde ha varit en självklar del av utredningen.

Regeringens nya proposition bör innehålla en social konsekvensanalys. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.6 Avsaknad av barnperspektiv

Vänsterpartiet saknar en seriös analys av hur barns utemiljöer, rörelsefrihet och trygghet påverkas av förändringarna. Enligt barnkonventionen ska barnets bästa beaktas i alla beslut som rör dem, men detta uppfylls inte i föreliggande förslag. När fysisk planering och bebyggelse förändras utan bygglov, riskerar barn att förlora tillgång till värdefulla fria ytor för lek och samvaro. Alla förenklingar i bygglovsreglerna ska analyseras utifrån det barnkonventionen stipulerar.

Vänsterpartiet anser att konsekvensanalysen av hur barn påverkas av de föreslagna förändringarna är undermålig.

Regeringens nya proposition bör föregås av en konsekvensanalys av hur barn påverkas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.7 Konsekvenser för kulturmiljön

Konsekvensbedömningen för kulturmiljön saknar ett samlat resonemang om kulturvärden, vilket skulle behövas eftersom stora kulturhistoriska värden riskerar att gå förlorade om förprovningsprocessen avskaffas.

Genom att tillåta fler åtgärder utan bygglov, utan att remittera till antikvariska bedömningar, riskerar förslaget att leda till irreversibla skador på kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer. Kommuners möjlighet att agera försvagas och viktiga samhällsintressen riskerar att åsidosättas. Risken att stora kulturvärden går förlorade om provningen flyttas från bygglovsprovning till provning i efterhand genom tillsyn är mycket stor då kulturhistoriska värden ofta har en koppling till en byggnads autenticitet och därmed kan vara omöjliga att återställa i efterhand. Regeringens tro att detta löser sig genom att den enskilda fastighetsägaren kommer att ”utveckla sin egendom på ett varsamt och ansvarsfullt sätt” undergräver helt sakkunnig antikvarisk bedömning.

Vänsterpartiet delar ett flertal remissinstansers åsikt att propositionen saknar en fördjupad analys av konsekvenserna för kulturvärden, och vi anser att en sådan analys behövs eftersom förslagen innebär betydande ändrade förutsättningar för det allmänna intresset kulturvärden.

I regeringens nya proposition bör en översyn göras av bygglovsreglerna med bevarad hänsyn till kulturmiljöer och möjlighet till sakkunnig antikvarisk bedömning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.8 Tillgänglighet

Utifrån ett rättighets- och hållbarhetsperspektiv menar vi att förslagen är bakåttävande i sin vilja att genomföra ändringar i regelverken som leder till att tillgängligheten generellt sett inte provas i förväg. Vi anser att regeringen även i detta avseende sätter för stor tilltro till byggherrarnas goda vilja att trots lovbeFrielse uppfylla kraven. Samtidigt

sätter man orimligt stor press på kommunerna att utöva tillsyn i efterhand i detta avseende. Vidare, i avsnitt 12.11.3, bagatelliserar regeringen vikten av att förpröva tillgängligheten när man exemplifierar frågan med meningen: ”Det kan handla om att komplettera entrén med en ramp.” I själva verket kan det likaväl handla om t.ex. för trånga badrum som stora invändiga höjdskillnader, saker som är både svåra och kostsamma att åtgärda i efterhand.

Liksom flera remissinstanser menar Vänsterpartiet att det kräver särskild kompetens att utforma byggnader på ett tillgängligt sätt och att det därför är troligt att en minskad förprövning också leder till minskad efterlevnad av kraven.

Vänsterpartiet anser att konsekvensanalysen vad gäller tillgänglighet är undermålig.

Regeringens nya proposition bör innehålla en mer genomarbetad och utförlig konsekvensanalys vad gäller tillgänglighet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.9 Rättssäkerhet och demokratiskt inflytande

Bygglovsprövningen utgör en rättssäkerhetsgaranti inte bara för den som bygger utan även för grannar och andra berörda. Den minskade lovplikten medför att sakägare med motstående intressen får färre möjligheter att i ett tidigt skede lämna synpunkter på byggåtgärder, vilket påverkar den demokratiska processen. Det är en tydlig försämring av invånarnas rätt att påverka förändringar i sin livsmiljö. Utvecklingen hotar den rättsstatliga principen om insyn och rätt till prövning, ett allvarligt ingrepp i demokratin på lokal nivå. Vänsterpartiet menar att krav på en enkel och effektiv reglering aldrig får tillåtas stå i vägen för bestämmelser som kan vara nödvändiga för att nå det eftersträfvade syftet när det gäller avvägningen mellan de allmänna och enskilda intressen som gör sig gällande i den plan- och byggrättsliga regleringen. Rättssäkerheten för grannar och andra sakägare måste alltid garanteras, även vid förenklingar av byggprocessen.

Regeringens nya proposition bör innehålla garantier för rättssäkerheten för grannar och andra sakägare även i de delar som avser förenklingar av byggprocessen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.10 Tillsyn och finansiering

Vänsterpartiet anser att förskjutningen av byggnadsnämndens roll mot tillsyn, som en följd av den ökade lovfriheten, inte är tillräckligt belyst i propositionen – detta trots att åtskilliga remissinstanser har gjort bedömningen att den minskade lovplikten kommer att leda till en betydande ökning av tillsynen, något som utifrån flera olika perspektiv inte är önskvärt.

Enligt många remissinstansers bedömningar kommer en övergång från förprövning till prövning genom tillsyn i efterhand inte att leda vare sig till en effektivare, enklare eller mer rättssäker handläggning eller till ett långsiktigt hållbart byggande. De menar tvärtom att det inte är ändamålsenligt att plan- och bygglagens grundläggande krav, såsom anpassning till omgivningen, varsamhet och krav på byggnadsverk, endast ska bevakas genom tillsyn i så stor utsträckning som föreslås. Vänsterpartiet håller med om detta.

När regeringen nu ändå väljer att gå vidare med förslagen menar vi att konsekvenser för kommunerna inte är tillräckligt utredda. Många instanser har exempelvis bedömt att förslagen kommer att få negativa konsekvenser på kommunens möjlighet att säkerställa en god stads- och landskapsbild och en långsiktigt hållbar livsmiljö och vidare att de kommer att få negativa ekonomiska konsekvenser för kommunerna, i och med förskjutning från förprovning genom lov till tillsyn. Åtgärden innebär ju de facto att finansieringen flyttas från byggherren till det allmänna.

Förslagen kommer alltså med all sannolikhet att avsevärt öka belastningen på kommunernas tillsynsverksamheter, men även behovet av rådgivning bedöms av många remissinstanser öka. Även det innebär ökade kostnader för kommunerna. Trots detta saknas i regeringens proposition helt förslag om hur dessa ökade åtaganden för kommunerna ska finansieras.

Vänsterpartiet anser att det behöver undersökas ytterligare hur tillsynsverksamheten kan förstärkas för att kommunerna ska kunna klara av den ökade mängd tillsynsärenden som kan förväntas med regelförändringarna. Det bör också klargöras hur kommunernas ökade förpliktelser ska finansieras.

Av förslagen i regeringens nya proposition bör det tydligt framgå hur kommunernas tillsynsverksamhet kan förstärkas så att kommunerna klarar av den ökade mängd tillsynsärenden som förväntas i och med regelförändringarna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vidare bör det av regeringens nya proposition tydligt framgå hur kommunernas ökade förpliktelser ska finansieras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.11 Ikraftträdande

Det är många och stora ändringar som blir aktuella om förslagen i proposition 2024/25:169 genomförs. Vi menar att om de ändringar av regelverket som regeringen föreslår i propositionen trots allt ska genomföras så måste det göras samlat och med mycket god framförhållning så att kommunerna och berörda myndigheter m.fl. får en rimlig chans att klara utmaningarna.

Tiden för ikraftträdande av lagändringarna i proposition 2024/25:169 bör skjutas fram från föreslagna den 1 december 2025 till den 1 juli 2026. Detta bör riksdagen besluta.

Malcolm Momodou Jallow (V)

Nadja Awad (V)

Isabell Mixter (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)

Daniel Riazat (V)

Cicie Weidby (V)